

Tulajdonképpen

Sokan, olykor túlságosan is sokan elmondták mostanában a véleményüket az úgynevezett Nagy-Imre ügyről. Nekem is el kell mondanom a magamét. Ez számomra becsületbeli ügy. Nagy Imrét természetesen nem ismerhettem személyesen, mégis nagyon sok személyes közöm van hozzá. Elmondom, hogyan.

Szüleimmel 1951 júliusában kitelepítettek Budapestről egy hevesi tanyára. Az otthon elvesztésének minden keserűségével, meghatározott mennyiségű, kevés motyóval hurcoltak el bennünket a kijelölt kényszerlakhelyre.

Ám a kitelepítés még nem volt elég, engem egy év múlva, kedves ráadásként, behívtak munkaszolgálatra. Kevesen tudják, hogy Rákosiék idején ilyen is volt, az 1943–44-es zsidó munkaszolgálat egyszer már bevált formáját felújították. Az én szadista főőrzsőrmester századparancsnokomról például mindenki tudta, hogy '45 után is továbbszolgáló, eredetileg nyilas keretlegény. Mindenesetre jól hasznosította '44-es tapasztalatait. Súlyos asztmámmal alig éltem túl. Legnagyobb szerencsémre kaptam egy tbc-fertőzést, ettől pánikszerűen rettegtek a pribékek, úgyhogy hamarosan leszereltek. Én a tbc-nek köszönhetem az életemet.

Milyen fantasztikus idill volt ebből a pokolból visszatérni a nyomorúságos kényszerlakhelyre, szüleimhez! Ebben az állapotban ért bennünket 1953. március 5-e, amikor meghalt a moszkvai szörnyeteg; majd júniusban megingott Rákosi Mátyás terror-hatalma; júliusban pedig megjelent Nagy Imre, mint miniszterelnök.

Sok év után az első emberarcú politikus.

Megannyi intézkedése mellett egy hónap se kellett, és kihirdette az amnesztiát; így az internálás és a kitelepítés megszüntetését is. Számomra tehát Nagy Imre egyszer s mindenkorra *felszabadító!* Ezt nem veheti el tőlem, sem tőle soha senki. De Nagy Imre véget vetett a parasztság megnyomorításának is: a kisöport padlásoknak, házkutatásoknak, elhurcolásoknak. A *falu* is felszabadítójának tekintette. Én láttam.

Később, '55-ben, a bosszúszomjas Rákosi háttérbe szorította. Majd 1956 októberében ismét Nagy Imre az alkalmas, karizmatikus politikai személyiség. Tudjuk, nem egykönnyen jutott el a forradalom maradéktalan vállalásáig. De eljutott! És nem tagadta meg haláláig.

1956. november 4-e hajnalán félelmetes dübörgésre ébredtem. Feltéptem az ablakot, a harmadik emeletről kinéztem a Pozsonyi útra. Hosszú oszlopban vonultak a parlament felé a páncélkocsik, megrakva szovjet katonákkal. Kinyitottam a rádiót. Nagy Imre beszélt, az ENSZ-hez intézve szövegét és a világ népeihez. Számoltam a perceket, meddig tarthat az adás, mikor érnek oda az ablakunk alatt vonuló páncélosok. Most mennek végig a Balassi Bálint utcán... most érnek a Kossuth Lajos térre... most a Parlament bejárata elé... most ugrálnak le a páncélosokról a katonák... most fel a lépcsőn... és megszakadt az adás. Süketség. Mintha elvágták volna az élet fonálát.

Kivégzése után évekkel, a Szabad Európa Rádióból hallottam először, hogy a *titkos perben* felajánlották neki az életet, ha aláír egy lojális nyilatkozatot, hiszen Kádáréknak a legitimitációhoz erre volt a legnagyobb szükségük; de Nagy Imre elutasította az egérutat és öntudatosan vállalta a halált. Nem szégyeltem, feltört belőlem a zokogás.

Mit jelent ez? Nincs többé élet, nincs többé világ, nincs hitves, gyermek, unoka. Soha többé. Vége. És nem úgy, hogy halálra ítélték, nincs más választása. Neki volt! Csak meg kellett volna tagadnia a forradalmat és hős halottait. Nagy Imre önmagát ítélte halálra, nem volt hajlandó piszkos alkura.

És alighogy egyáltalán ki lehetett ejteni a nevét végre, 1989–90-ben, még az ünnepélyes temetés és a reményteli szabadság eufóriájában, már lehetett hallani a megjegyzéseket: „Csak ne essünk tűzészba ezzel a nagy rehabilitálással, mert azért *tulajdonképpen* mégiscsak kommunista volt...”

Talán az imént elmondottakból eléggé kiderül, hogy semmi okom sincs szeretni a kommunistákat, az én családomban kitesztottság, nyomorúság és tragédia járta – hataimuk több mint négy évtizedében. De ez a „tulajdonképpen” Nagy Imre esetében alamuszi és aljas. Mert akik mondják, azok is mélyet szíppantottak a friss levegőből, amit ő bocsátott az országra '53-ban. És részesei voltak később a kiegyezésnek, a Kádár nevéhez fűződő „legvidámabb barakk”, a korlátozott nyárspolgári boldogulás langyos vízének – mely elsősorban a kádári bensőséges diktatúra lelkiismeretfurdalásának, azaz Nagy Imre kísértő szellemének tulajdonítható. Az ő kiontott vérének, a hősök vértanúságának. A szovjet birodalom urai a magyar forradalom után beléjük szorult rémület nélkül sosem hagyták volna csöndben vigadni és gyarapodni a mi kis barakkunkat.

„*Tulajdonképpen*” tehát Nagy Imrének és társainak köszönhetjük elsősorban mai szabadságunkat és demokráciánkat is. Mélyel olyannyira nem tudunk élni. Olyannyira, hogy *tulajdonképpen* meg sem érdemeljük igazán.